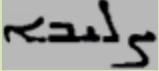

TŁUMACZENIE *stauros* W JĘZYKU KOPTYJSKIM, GOCKIM I SYRYJSKIM

◀ DANE Z OKRESU ok. 250-ok. 650 r. n.e. ▶

	koptyjski bohairski III-IV wiek	koptyjski saidzki III-IV wiek	gocki <i>Wulfila</i> IV wiek	syryjski <i>Curetonian</i> IV-VI wiek	syryjski <i>Peszitta</i> V lub VI wiek	syryjski <i>Harklean</i> 616 r.
	ϥⲧⲁⲭⲣⲟϥ = staurōs		 = galga	 = clajba	 = zeqifa	
Mt 10:38	ϥⲧⲁⲭⲣⲟϥ	ϥⲑⲟϥ		 cleevēh	ⲙⲉⲛⲉⲩⲁ zqeefeh	
16:24	ϥⲧⲁⲭⲣⲟϥ	ϥⲑⲟϥ	Codex Argenteus nie obejmuje 11:26–25:37	 zqeefeh	ⲙⲉⲛⲉⲩⲁ zqeefeh	
20:19	ⲛⲉⲥⲉⲗⲩⲩⲩ	ⲉⲥⲑⲟϥ		 wnezqfoonayhy	ⲙⲉⲛⲉⲩⲁⲛⲁⲛⲁⲛⲁ wnezqfoonayhy	
23:34	ⲛⲉⲗⲏⲧⲟⲩ	ⲛⲉⲧⲉⲧⲏⲥⲑⲟϥ		 wzaqpeen	ⲙⲉⲛⲉⲩⲁⲛⲁⲛⲁ wzaqpeen	
26:2	ⲣⲟⲩⲁⲩⲩⲩ	ⲉⲧⲣⲉⲩⲥⲑⲟϥ	nshṛamjan = ushramjan	 dnezdqef	ⲙⲉⲛⲉⲩⲁⲛⲁ dnezdqef	
27:22	ⲙⲉⲛⲉⲩⲁⲩⲩⲩ	ϥⲑⲟϥ		 nezdqef	ⲙⲉⲛⲉⲩⲁⲛⲁ nezdqef	

23	εἰλεος κε δαυγ	cfoṯ	nie obejmuje 27:20-41	נזדקף nezdqef	נזדקף nezdqef	
26	εθορδαυγ	eṯeċfoṯ		דנזדקף dnezdqef	דנזדקף dnezdqef	
31	εθορδαυγ	eċfoṯ		דנזדקף dnezdqef	דנזדקף dnezdqef	
32	εταρρος	cfoċ		זקפה zqeefeh	זקפה zqeefeh	
35	εταρδαυγ	aṯċfoṯ		זקפה zqeefeh	זקפה zqeefeh	
38	δρεγ	aṯċfoṯ		זקפה zqeefeh	זקפה zqeefeh	
40	πιγε* pišē	cfoċ		זקפה zqeefa	זקפה zqeefa	
42	πιγε pišē	cfoċ		זקפה zqeefa	זקפה zqeefa	
44	?	εηταρεφοṯ	nshṛamḡan	דאזדקפו dezdqefw	דאזדקפו dezdqefw	
28:5	εταρδαυγ	aṯċfoṯ	nie obejmuje 28:1-20	דאזדקף dezdqef	דאזדקף dezdqef	
Mk 8:34	εταρρος	cfoċ	זקפה zqeefeh	זקפה zqeefeh	س لبحه cleeveh	
10:21	—	cfoċ	זקפה zqpeen	עלינה cleeva		
15:13	δταωγ εβολ. κε δαυγ	ċfoṯ	nshṛamḡan	זקפה zqoofayhy	זקפה zqoofayhy	

* W koptyjskim dialekcie bohairskim również gr. *ksylon* jest oddawane słowem ΠΙΓΥΕ.

14	παρω εβολ. xe λυγ	ēfoṣ	nshḵamḡan	𐤒𐤓𐤁𐤓 zqoofayhy	זקופיהי zqoofayhy	
15	ἵτοταυγ	ετρετφοῶ	nshḵamḡan	𐤁𐤒𐤓𐤁 dnezdqef	דינזדקף dnezdqef	
20	ἵσελγ	ερεēfoṣ	nshḵamḡan	𐤓𐤒𐤓𐤁𐤓𐤁 dnezqfoonayhy	דינזקפֿוניהי dnezqfoonayhy	
21	ἵτεγωλι επεγףε	cfocē	𐤀𐤀𐤀𐤀	𐤓𐤒𐤓 zqeefeh	זקיפה zqeefeh	
24	λταυγ	ατēfoṣ	nshḵamḡan	𐤓𐤒𐤓𐤁𐤓 wzaqpoohy	זקפוהי zaqpoohy	
27	λτεγ	ατēfoṣ	nshḵamḡan	𐤓𐤒𐤓𐤁 wazqafen	וזקפו wazqafw	
30	πιףε	cfocē	𐤀𐤀𐤀𐤀	𐤓𐤒𐤓 zqeefa	זקיפא zqeefa	
32a	ετατρος	cfocē	𐤀𐤀𐤀𐤀	𐤓𐤒𐤓 zqeefa	זקיפא zqeefa	
32b	εταταυοῦ	επτατφοῶ	nshḵamḡan	𐤁𐤒𐤓𐤁𐤓𐤁 dazqeefeen	דיזקיפֿין dazqeefeen	
16:6	εταταυοῦ	nie obejmuje 16:2-7	nshḵamḡan	𐤁𐤒𐤓𐤁 dezdqef	דיאזדקף dezdqef	
Lk 9:23	ετατρος	cfocē	𐤀𐤀𐤀𐤀	𐤓𐤒𐤓 cleevah	זקיפה zqeefeh	
14:27	myśl o dźwiganiu stauros nie występuje w tym wersecie	cfocē	𐤀𐤀𐤀𐤀	𐤓𐤒𐤓 cleevah	צליבֿה cleevah	
23:21a	λγ	cfocē	nie obejmuje 20:47–24:53	𐤒𐤓𐤁𐤓 zqoofayhy	זקופיהי zqoofayhy	
21b	λγ	cfocē	nie obejmuje 20:47–24:53	𐤒𐤓𐤁𐤓 zqoofayhy	זקופיהי zqoofayhy	

23	εθροῦαυϥ	ϥϑοῶ		𐤃𐤆𐤁𐤍𐤏 dezdqef	דנזקפֿוניהי dnezqfoonayhy	
26	σταυρος	ϥϑοῶ		𐤆𐤓𐤏𐤁𐤏 zqeefa	זקֿיפֿה zqeefa	
33	αυαυϥ	αυσταυροῦ		𐤆𐤓𐤏𐤁𐤏 zaqpoohy	זקֿפוהי zaqpoohy	
24:7	ἡσεαυϥ	ἡσεῖϑοῦ		𐤍𐤏𐤉𐤚𐤏𐤁𐤏 wnectlev	וּנְצֵטְלֵב wnectlev	
20	εταυϥωπι	αυσταυροῦ		𐤆𐤓𐤏𐤁𐤏 wzaqpoohy	וּזְקִפוּהי wzaqpoohy	
Jn 19:6a	αυϥ	ϥϑοῶ	nshḵAMGAN		צלוֹבֿיהי cloovayhy	
6b	αυϥ	ϥϑοῶ	nshḵAMGAN		צלוֹבֿיהי cloovayhy	
6c	αυϥ	ἡτεῖἡϥϑοῶ	nshḵAMGAN		וּזְקִפוּהי wzooqfoohy	
10	εαυκ	ἡϥϑοῶ	nshḵAMGAN		דֵּאזְקֿפֿךְ dezqfach	
15a	αυϥ	ϥϑοῶ		syr ^{Curetonian} nie obejmuje Jn 18:31-19:40	צלוֹבֿיהי cloovayhy	
15b	ἡταεϥ ? Πεχε πιλατος πωοτ. ἡταεϥ πετενοτρο. ατ- εροτω ἡχεπιαρχειρετς. χε εἰλοντεπ οτρο εἰλατ εδηλ εκεσαρ. "τοτε οση αυϥ"	ταϥϑοῶ	nie obejmuje Jn 19:14 – 21:25		צלוֹבֿיהי cloovayhy	
16	ἡτοῦαυϥ	ετρεϥϑοῶ			דנזקפֿוניהי dnezqfoonayhy	
17	σταυρος	ϥϑοῶ			זקֿיפֿה zqeefa	

18	εταραυυ	επταρσφο̅		דזקפוהי dzaqpoohy	
19	σταυρος	σταυρος		זקיפה zqeefa	
20	εταρευ	επταρσφο̅		דאזדקף dezdqef	
23	εταρευ	ἡτερορσφο̅		זקפוהי zaqpoohy	
25	σταυρος	σφο̅		זקיפה zqeefa	
31	σταυρος	σφο̅		זקיפיהון zqefyphoon	
32	εταραυυ	επταρσφο̅		דאזדקף dezdqef	
41	εταραυυ	ἡταρσφο̅	Now there was in that place a garden	דאזדקף dezdqef	

Przeгляд sytuacji w mss NT w koptyjskim dialekcie **bohairskim** (III w.) pokazuje, że koptyjscy tłumacze oddali gr. *stauros* koptyjskim słowem **СТАΥΡΟΣ** (*staurōs*), z wyjątkiem Mt 27:40,42, gdzie mamy słowo **πιυε** (*pišē*) (widnieje ono również jako odpowiednik dla gr. *ksylon* w 5 miejscach).

Pytanie: Co mówią nam te dwa wyjątki o tym, jak Koptowie w III w. rozumieli słowo *stauros*: jako *technicus terminus* czy jako termin *generyczny*?

W języku **gockim** (IV w.) również spotykamy ciekawą sytuację: mamy rzeczownik **galga** oraz czasownik **hramjan**, który nie derywuje się od galgi i znaczy „powiesić”.

W **syryjskich** mss (V w.) występują... 2 rzeczowniki: **clajba** i **zeqifa** i 2 czasowniki: **zqaf** i **clab**.

zeqifa: Mt 10:38; 16:24; Mk 8:34; Łk 9:23; 23:26

clajba: Mk 10:21; Łk 14:27; Hbr 12:2

Łk 23:23 i 24:7 mają *staurōō*, syr. ma w 23:23 **zqaf**, w 24:7 jest **clab**

Jn 19:15 ma *staurōō* (2x), w syr. mamy 2x **tslab, tslab**, a drugie *staurōō* oddane jest **zqaf**

וְאָמַר לִיהוֹדְיָאֵי הָא מַלְכָּוֹן | ¹⁵ הַנּוֹן דִּין
 קַעִין הֵנוּ | שְׁקוּלֵיהוּ | שְׁקוּלֵיהוּ | צְלוּבֵיהוּ
 צְלוּבֵיהוּ | אָמַר לְהוֹן פִּילְטוֹס | לְמַלְכָּוֹן אֲזַקוּף
 אָמַרִין רַב־כְּהֵנָא | לִית לֵן מַלְכָּא | אֵלֵא אֵן
 קֶסֶר ❖ ¹⁶ הַדִּין אֲשַׁלְמָה לְהוֹן דְּנִזְקָוְנֵיהוּ

Obraz sytuacji się komplikuje, gdy przyjrzymy się tłumaczeniu słowa *ksylon*:

Dz 5:30	Dz 10:39	Dz 13:29	Gal 3:13	1Pt 2:24
קִיסָא	קִיסָא	צְלִיבָא	קִיסָא	צְלִיבָא

Pytanie: Jeśli w syr. Ewangeliach **zeqifa** znaczy „krzyż”, proszę napisać mi co znaczy **clajba**? Jeśli zaś **clajba** znaczy „krzyż”, proszę mi napisać co znaczy **zeqifa**?

Okoliczność, że w kilku starożytnych językach mamy w przekładzie NT po 2 odpowiedniki powinna skłonić zwolenników krzyża do refleksji. Rozsądne jest założenie, że *clajba* i *zeqifa* muszą mieć znaczenie synonimiczne. Jeden z dwóch odpowiedników ma bezspornie generyczne znaczenie „drzewo/drewno”, ponieważ jest używany także do tłumaczenia gr. słowa *ksylon*.

Dz 13:29

מִדָּם | שְׂאֵלוּ מִן פִּילְטוֹס | דְּנִקְטְלוּנֵיהוּ | ²⁹ וְכֹדֶר
 שְׁלֵמוֹ כְּלִמְדָם דְּכֹתִיב הָנָא עֲלוּהִי | אַחְתָּוְהִי
 מִן צְלִיבָא וְסִמּוּהִי בֵּית־קְבוּרָא | ³⁰ אֵלֵהָ דִּין

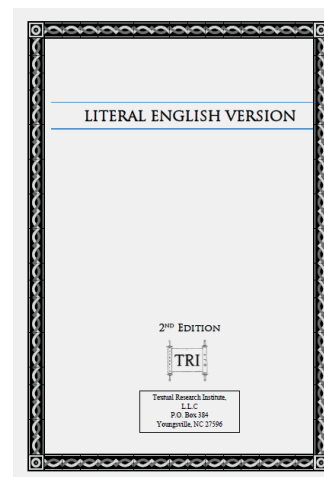
To OBIEKTYWNIENIE pokazuje w którą stronę biegło ówczesne rozumienie semantyki *stauros*: nie w stronę idei dwubelkowości, lecz akcentacji, że ów przedmiot był stojącym kawałem drewna. A zatem powyższe oględziny terminologii egzekucyjnej uczą nas, że antyczni tłumacze nie posługiwali się terminami wskazującymi precyzyjny kształt przedmiotu egzekucyjnego, lecz generycznymi.

Jonathan A. Brown, tłumacz *Literal Version of Scripture* (LVS, 2016) o znaczeniu aram. **zeqifa** napisał*:

891

Explanatory Notes

Stake. The Greek word σταυρος (*stauros*) is most commonly translated as "cross." However, we find no support for this in the Greek language. Even in the writings of ancient classical Greek sources such as Homer, Herodotus, and Thucydides, the word is rendered as "stake" and not "cross." In the Syriac Peshitta, the word ~~ܘܩܝܦܗ~~ (*zeqiphah*) is used in place of *stauros*, which means "stake, pole" and is derived from the word *zaqaph*, meaning "to raise up." From all of this, we find no evidence in any of the oldest documents available supporting a translation of "cross" from the word *stauros*. To remedy this, *stauros* is rendered as "stake" in the LEV.

* Portugalski tłumacz Mario Moreno: „Termin ten pochodzi od **aram. zeqap**, który znaczy ‘wyprostować, przytwierdzić’. Używano go w odniesieniu do aktu impalizacji skazańca” [Este termo deriva-se de um verbo aramaico que é zeqap e que significa ‘erguer, suspender’. Era aplicado ao ato de ‘empalar um condenado’.”]

Katolicki hebraista ks. Piotr Briks: „**זקף** być powieszonym na palu” (*Podręczny słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, Vocatio, wyd. 3, 2000, s. 399).